
SPOR SOSYOLOJİSİ

Dr. Canan Koca Arıtan
Hacettepe Üniversitesi, Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu
SBR 129 Spor Bilimleri ve Rekreasyon, 2012

Öğrenme hedefleri:

- spor sosyolojisini tanımak
  - spor sosyolojisindeki temel kavramları tanımlamak
  - spor sosyolojisinde cevap aranan soruları tartışmak
  - spor sosyolojisindeki temel kuramları ayırt etmek
  - spor sosyolojisi alanına giriş için gerekli hazırlıkları tanımlamak
-

Bazıları büyük bazıları küçük sorular

1. Küreselleşme ile birlikte göçmenlerin profesyonel spora katılımı artmış mıdır?
  2. Spor haberlerinin sunumunda kadın-erkek eşitsizliği var mıdır?
  3. Toplumumuzda kadınların spora katılımının az olmasının nedenleri nelerdir?
  4. Sporu bir endüstri olarak kabul etmek mümkün müdür?
  5. Toplumumuzda futbolun egemen spor dalı olmasının nedenleri nelerdir?
  6. Toplumsallaşma sürecinde sporun rolü nedir?
  7. Spor ve siyaset ilişkisi ne boyutlarda tezahür etmektedir?
  8. Toplumsal sınıfın spora katılıma etkisi var mıdır?
  9. Neden bazıları golf oynarken bazıları futbol oynar?
  10. Neden sporda şiddet çok fazla görülür?
  11. Olimpiyatlara katılım her ülkeden insana açık, demokratik bir ortam mıdır?
-

Bazıları büyük bazıları küçük sorular

Spora katılım her insana açık, demokratik bir ortam mıdır?

- Her toplumsal sınıftan insan spora özgürce katılabilmekte midir?
  - Her cinsiyetten insan spora özgürce katılabilmekte midir?
  - Her dinden insan spora özgürce katılabilmekte midir?
  - Her cinsel yönelimden insan spora özgürce katılabilmekte midir?
-

Sosyoloji ve Spor Sosyolojisi

Sosyoloji: Toplumsal yaşamın bir parçası olarak insanları, insanların oluşturduğu toplumsal grupları, toplumsal kurumları ve bunlar arasındaki ilişkileri inceleyen bilim dalıdır.

İnceleme alanları:

- toplumun yapısı
  - toplumsal yapıda meydana gelen değişimler
  - toplumsal deđişimde ekonominin, siyasetin, kültürün etkisi vs.
-

Sosyoloji ve Spor Sosyolojisi

Sosyoloji

- bireyi merkeze almayan bütünlüklü bir yaklaşım

Örnek: Aile içi şiddet

Örnek: Sporda şiddet

Sosyoloji ve Spor Sosyolojisi

Spor sosyolojisi

- Toplumsal ve kültürel hayatın bir parçası olarak sporu inceler.
  - Spor, sadece fiziksel performans olarak değil belirli bir toplumsal ve kültürel ortamda yaşayan bireylerin duygu ve düşünceleriyle deneyimledikleri bir toplumsal olgudur.
-

Sosyoloji ve Spor Sosyolojisi

Spor Sosyolojisi x Spor Psikolojisi

Bireylerin spora katılımını etkileyen faktörler nelerdir?

Spor sosyolojisinin tarihsel gelişimi

- 1960'lı yıllarda ayrı bir bilimsel disiplin olmaya başladı.
  - *Sports in American Life (1953)*, *Man, Play, and Games (1961)* kültürde oyunun rolünü inceledi.
  - 1964: Uluslar arası Spor Sosyolojisi Komitesi kuruldu. Komite 1994 yılında Uluslar arası Spor Sosyolojisi Birliği (International Sociology of Sport Association (ISSA) adını aldı.
-

Spor sosyolojisinin tarihsel gelişimi

■ Bilimsel hakemli dergiler

- ❑ *International Review for the Sociology of Sport* (1984).
- ❑ *Journal of Sport and Social Issues* (1977)
- ❑ *Sociology of Sport Journal* (1984)

Sosyolojik olarak spor

Spor, fiziksel etkinliğin ötesindedir.

- Profesyonel voleybolcu için spor?
  - Sokakta voleybol oynayan çocuk için spor?

  - Rekreatif spor?
  - Herkes için spor?
  - Amatör spor?
  - Profesyonel spor?
-

Sosyolojik olarak spor

Sporun geleneksel tanımı

Kişisel tatmin ya da dışsal ödüllerle güdülenen insanlar tarafından gerçekleştirilen görelî karmaşık **fiziksel becerilerin** dahil olduğu kurumsallaşmış yarışma içerikli aktivitelerdir.

- Satranç bir spor mudur?
- Salon dansları bir spor mudur?
- Okul bahçesinde oynanan voleybol maçları?
- Voleybol şampiyonasında oynanan maçlar

* Kuzey Amerika sporu = yarışma sporu

Sosyolojik olarak spor

Bir toplumsal kurum olarak spor ? Kurumsallaşma ?

SporDünyası (SportWorld): Spora katılım bireysel bir eylemden ziyade kurumsal bir eylemdir (Smith, 2007).

SporDünyasında gönüllülükten ziyade kapitalizmin kuralları işler.

- Sporcu ve antrenör arasındaki profesyonel bir ilişki
  - Spor organizasyonları ile medya arasındaki sözleşme
  - Sporcuların/antrenörlerin spor kulüpleri arasındaki sözleşme
-

Spor sosyolojisinde temel kuramlar

- İşlevsel kuram
  - Çatışma kuramı
  - Sembolik etkileşim kuramı
  - Eleştirel kuram
  - Feminist kuram
-

İşlevsel kuram

Temel argüman: Toplumsal kurumlar sadece belirli gereklilikleri yerine getirmek amacıyla vardır (Emile Durkheim)

- Toplum, aralarında bir iç bağımlılığı olan toplumsal kurumlardan oluşan bir organizmadır.
  - Toplumsal kurumların işlevi toplumun sürekliliğinin, toplumsal uyumun sağlanmasıdır.
  - Toplumsal hayatın altında yatan en temel itici güç toplumda bir denge oluşturma eğilimidir.
  - Toplumsal denge, toplumsallaşma sürecinde bireylerin toplumsal değerleri öğrenmesi yoluyla başarılır.
-

İşlevsel kuram

- Bir toplumsal kurum olarak sporun işlevi nedir?
  - Toplumsallaşma sürecinde sporun rolü nedir?
  - Stadyumların rolü nedir?
-

İşlevsel kuram

Spor sosyoloğunun cevap aradığı sorular:

- Spor organizasyonların toplumun bütünlüğünün sağlanmasına nasıl katkıda bulunur?
  - Spora katılım gençlerin toplumsal değerleri öğrenmelerini sağlıyor mu?
  - Göçmen bireylerin içinde yaşadıkları topluma entegre olabilmelerinde sporun bir işlevi var mıdır?
-

İşlevsel kuram

Kurama yönelik eleştiriler:

- Toplumsal değişimi hesaba katmaması
  - Toplumdaki dengeyi ve uyumu çok fazla vurgulaması
  - Toplumdaki çatışmaları hesaba katmaması
  - Bireysel farklılıkları hesaba katmaması
-

Çatışma kuramı

Temel argüman: Toplum birbiriyle zıt özellikler taşıyan toplumsal sınıflardan oluşan bir yapıdır. Toplumsal uyumdan ziyade toplumsal çatışma vardır. (Karl Marx)

Burjuva sınıfı üretim araçlarına sahiptir, proletarya (işçi sınıfı) üretim araçlarından yoksundur.

Toplumsal gelişmeler ve değişimler burjuvalar ile proletarya arasındaki çatışmadan doğar.

Çatışma kuramı

- Spor, toplumda ekonomik gücü elinde bulunduran toplumsal sınıf tarafından yönetilir.
  - Spor, iktidarda bulunan sınıfa hizmet eder.
  - Spor, toplumsal uyumun sağlanmasından ziyade toplumdaki sınıflar arası eşitsizliğin yeniden üretilmesine katkıda bulunur.
-

Çatışma kuramı

Profesyonel spor

- antrenör- sporcu- yönetici üçgeni
- sporcunun bedeninin/emeğinin sömürülmesi
- Sporcular bedenlerine yabancılaşmıştır.

* Rekabete ve ticarileşmeye dayalı profesyonel spordan daha çok eğlenmeye ve oyuna dayalı kitle sporları teşvik edilmelidir.

Çatışma kuramı

Spor sosyoloğunun cevap aradığı sorular:

- Spor, ekonomik sömürü ve baskı için bir araç mıdır?
  - Spor toplumdaki ekonomik eşitsizliğe nasıl katkıda bulunur?
  - Ticarileşme süreci sporu nasıl etkiledi?
-

Çatışma kuramı

Kurama yönelik eleştiriler:

- Sporun (kapitalist) toplumun ihtiyaçlarının karşılanmasına hizmet ettiği vurgusu
  - Spora katılımın bireysel ve toplumsal yararları ihmal edilmekte
  - Toplumsal yaşam sadece ekonomik ilişkiler bağlamında ele alınmakta.
  - Toplumsal sınıfların dışındaki toplumsal kimlikler ihmal edilmekte.
-

Sembolik etkileşim kuramı

Temel argüman: Toplum, insanlar arası ilişkileri etkilediği gibi insanlar da toplumu etkiler. Birey ve toplum arasındaki karşılıklı bir ilişki vardır.

İnsanlar toplumsal etkileşim sürecinde toplumu farklı anlamlandırabilir, kendilerini farklı tanımlayabilirler.

- Semboller, anlamlar ve kimlikler önemli !

Sembolik etkileşim kuramı

İnsanların spora katılımı, diğer insanlarla kurdukları toplumsal ilişkiler bağlamında ele alınır.

Spor, toplumun bir yansımasından daha çok kendi içinde bir kültür yaratan pratiktir.

Sporda yaşananlar her birey için farklılaşır.

Sembolik etkileşim kuramı

Spor sosyologlarının cevap aradıkları sorular:

- Spor ortamında bireyler arası etkileşim nasıldır?
  - Sporcu kimliği var mıdır?
  - Bireyler spor deneyimlerini nasıl anlamlandırıyorlar?
-

Sembolik etkileşim kuramı

Kurama yönelik eleştiriler:

- Toplumdaki iktidar ilişkileri ihmal edilmektedir.
  - Kimlik yapılanmasının, bireyler arası etkileşimin spor kurumlarıyla ilişkisi çok net açıklanmamaktadır.
-

Eleştirel kuram

Temel argüman: Toplum, farklılıklarla tanımlanan bireyler ve toplumsal gruplar arasında müzakerelerin yaşandığı bir yapıdır.

- Kültür, ideoloji ve iktidar ilişkileri önemli !
  - Toplumsal yapıda kültürün nasıl üretildiği ve bu üretimde iktidarın ilişkileri önemli.
-

Eleştirel kuram

Spora eleştirel bir bakış vardır.

Spor, her etnisiteden, ırktan, cinsiyetten, cinsel yönelimden, din ve toplumsal sınıftan bireylerin özgürce katılabildikleri, söz hakkına sahip olabildikleri bir alan değildir.

Spor alanında söz sahibi olamayanların, seslerini duyuramayanların deneyimleri, hikayeleri anlaşılmaya çalışılır.

Eleştirel kuram

Spor sosyologlarının cevap aradıkları sorular:

- Spor organizasyonlarının düzenlenmesi hangi politik ve ekonomik amaçlara hizmet eder?
  - Sporda yaşanan deneyimler toplumdan etkilenir mi?
  - Spor toplumsal hayattaki eşitsizliğin sonlandırılmasına katkıda bulunabilir mi?
-

Feminist kuram

Temel argüman: Toplumsal hayat toplumsal cinsiyet ilişkilerine göre yapılandırılmıştır.

Toplumsal cinsiyet ilişkilerinde eşitsizlik söz konusudur.

Toplumsal yapıda erkek kadına göre daha ayrıcalıklı konumdadır.

Kadının toplumsal hayattaki konumunun iyileştirilmesi ve nihai olarak cinsiyet eşitliğinin sağlanması için politikalar üretilir.

Feminist kuram

Spor toplumsal cinsiyet ilişkilerine göre yapılandırılmıştır.

Spor erkeklerin sayısal ve kültürel olarak egemen olduğu bir alandır.

Sporda cinsiyet eşitliğinin sağlanması için kadın sporcuların deneyimlerini, başarılarını ihmal etmeyen spor kurumlarına ihtiyaç vardır.

Toplumsal cinsiyet kavramı önemli !

Feminist kuram

Spor sosyologlarının cevap aradıkları sorular:

- Sporun her alanında kadın ve erkek eşitliği var mıdır?
  - Spor kurumlarının yöneticilik konumlarında kadınların yer alması için ne tür eşitlik politikaları geliştirilmelidir?
  - Spor alanında egemen olan erkeklik kültürü bazı erkekleri olumsuz spor deneyimleri yaşamalarına neden olabilmekte midir?
-